การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

The Development of a Supervision Model to Enhance Teachers'Abilitiesin Active Learning Management Based on the School as Learning Community Concept Under Roi Et Primary Educational Service Area Office 1

วลัยพร อ่อนพฤกษ์ภูมิ
Walaiporn Onprukpoom
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
Roi Et Primary Educational Service Area Office 1
E-mail: Sornorkorshare@gmail.com
(**Received**: April 10, 2025/ **Revisec**: April 17, 2025/ **Accepted**: April 30, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการได้รับการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 3) ทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 และ 4) ประเมิน เผยแพร่และขยายผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการได้รับการนิเทศสูงสุด คือ ความรู้เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รองลงมาคือการออกแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2. รูปแบบการนิเทศประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. Focus (วิเคราะห์และตั้งเป้าหมายร่วมกัน)2. Inform (การให้ความรู้) 3. Reflective Supervision (การนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิด) ผ่านกระบวนการ Lesson Study 4. Stimulate (การกระตุ้นให้เกิดการทำงาน) และ 5. Total Reflection (สรุปประเด็นสะท้อนผลและเผยแพร่ผลงาน) 4) การวัดและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ผลการประเมินพบว่ารูปแบบและคู่มือมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจของครูด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการนิเทศสูงกว่าก่อนการนิเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ความสามารถในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมาก 3) ทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมาก และ 4) ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการนิเทศในระดับมาก

4. การประเมินประสิทธิผลและขยายผลพบว่ารูปแบบการนิเทศมีประสิทธิภาพระดับมากที่สุด โดยมีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศ; โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The Development of a Supervision Model to Enhance Teachers' Active Learning Management Based on the School as Learning Community Concept This research aimed to 1) study basic information, current problems, and supervision needs related to teachers' active learning management capabilities 2) develop a supervision model 3) implement the model and 4) evaluate and extend the model. The sample consisted of 44 primary school teachers from 7 schools across 7 districts and 263 students. Research instruments included the supervision model and implementation manual. Data were collected through questionnaires, observations, interviews, and evaluations, and analyzed using content analysis, mean, and standard deviation.

The current state of supervision was at a moderate level, while expectations were at the highest level. The greatest needs were knowledge of principles and processes for developing active learning innovations, followed by designing such innovations.The developed supervision model comprised 5 components: 1) principles, 2) objectives, 3) a 5-step process including Focus (collaborative analysis and goal setting), Inform (providing knowledge), Reflective Supervision (reflective coaching), Stimulate (encouraging implementation), and Total Reflection (summarizing and disseminating results), 4) measurement and evaluation, and 5) implementation conditions.

The model and manual were evaluated as highly appropriate.Implementation results showed teachers' knowledge and understanding of designing and creating active learning innovations significantly improved after supervision ($p<.05$). Teachers' capabilities in designing and implementing active learning processes reached high levels, and they expressed positive opinions about the supervision model. The effectiveness evaluation revealed high efficiency, with accuracy, feasibility, appropriateness, and utility all rated at the highest level in every aspect

Keywords: Supervision Model; School as Learning Community; Active Learning

1. บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 หรือโลกยุคใหม่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผันในทุกมิติ โดยเฉพาะการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ที่นำมาซึ่งเทคโนโลยีล้ำสมัย ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต รูปแบบการทำงาน และกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสร้างความท้าทายอย่างมากต่อระบบการศึกษาทั่วโลก ในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนรับมือกับความซับซ้อนและความไม่แน่นอนของโลกยุคใหม่ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการเน้นความรู้เชิงวิชาการเพียงอย่างเดียว สู่การบูรณาการเพื่อพัฒนา "ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต" ที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวและประสบความสำเร็จในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (World Economic Forum, 2023)

อย่างไรก็ตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เผชิญกับความท้าทายด้านคุณภาพการศึกษาที่สะท้อนจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกวิชาต่ำกว่าปีการศึกษา 2564 และเมื่อเทียบกับระดับสังกัดและระดับประเทศยังต่ำกว่าทุกกลุ่มสาระติดต่อกัน 2 ปีการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1, 2566) และสถานการณ์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลกระทบจากภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) ที่ยังคงเกิดขึ้นในเขตพื้นที่ จากข้อมูลการคัดกรองพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีภาวะถดถอยด้านการอ่านออกคิดเป็นร้อยละ 32.91 และด้านการเขียนได้คิดเป็นร้อยละ 45.24 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1, 2566) ซึ่งทักษะการอ่านและการเขียนนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากการอ่านที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้เรียนสามารถจับประเด็น แยกแยะข้อเท็จจริง และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล ส่วนการเขียนเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการจัดระบบความคิด และสื่อสารความเข้าใจอย่างเป็นระบบ เมื่อผู้เรียนมีปัญหาด้านการอ่านและการเขียน จึงส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Vygotsky, 1978; Johnson & Johnson, 2014)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่า ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการจัดการเรียนการสอนโดยครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาจากครูสู่ผู้เรียน (Teacher-Centered) โดยยังคงยึดติดกับวิธีการสอนแบบบรรยาย และขาดความมั่นใจในการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้แนวใหม่ เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การอภิปราย หรือการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ ครูบางส่วนยังขาดความเข้าใจในหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถและบริบทของผู้เรียน ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557) ครูขาดความสามารถในการแก้ปัญหาผู้เรียนหรือพัฒนางานอย่างเป็นระบบและมีความน่าเชื่อถือ และครูขาดทักษะในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิมที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ขาดความน่าสนใจ ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดแรงจูงใจในการเรียน (รายงานผลการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน, 2565) อีกทั้งระบบการนิเทศการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ยังประสบปัญหา โดยจากการสำรวจพบว่ามีเพียงร้อยละ 30 ของโรงเรียนที่มีระบบการนิเทศภายในที่เป็นรูปธรรม. (รายงานผลการนิเทศติดตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1, 2565) ครูร้อยละ 65 ได้รับการนิเทศเพียง 1-2 ครั้งต่อปีการศึกษา

ซึ่งไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะการสอนอย่างต่อเนื่อง. (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) นอกจากนี้ ครูไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพราะขาดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่มีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งจะต้องได้รับแก้ไขอย่างเร่งด่วนตามความต้องการการได้รับการนิเทศ

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพราะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) และแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่พัฒนาโดย Manabu Sato (2012) ได้มุ่งเน้นการสร้างระบบกิจกรรม (Activity System) เป็นขั้นตอนในการเอาทฤษฎีไปสู่ขั้นปฏิบัติจริง ผ่านสามหลักการสำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลัง (Collaborative Learning) การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงาน (Collegiality) และชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) โดยสร้างโรงเรียนที่ครูทุกคนมีความชำนาญและเชี่ยวชาญ ดังที่อรรถพล อนันตวรสกุล และคณะ (2562) กล่าวว่า โรงเรียนที่นำแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดในด้านวัฒนธรรมการทำงานของครู การเปิดใจยอมรับการสังเกตการสอน และการให้ข้อมูลสะท้อนกลับ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในด้านการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

การพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จึงเป็นรูปแบบการนิเทศที่จะช่วยส่งเสริมและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและพัฒนาผู้เรียนได้ เพราะรูปแบบการนิเทศ จะเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการพัฒนาโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการได้รับการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

2.2 พัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

2.3 ทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

2.4 ประเมิน เผยแพร่และขยายผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยประยุกต์ใช้แบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว โดยมีการทดลองก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-PosttestDesign). (Campbell & Stanley, 1963)

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 2,011 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selected) แบบมีเงื่อนไข ได้แก่ 1) กลุ่มทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูโรงเรียนอนุบาลเมืองศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 6 คน และผู้เรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 40 คน ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2566 ซึ่งเป็นผู้เรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมโครงการ และ 2) กลุ่มขยายผล คือ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 44 คน จาก 7 โรงเรียน โดยเลือกโรงเรียนตามเกณฑ์ และผู้เรียนในโรงเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 263 คน ซึ่งเป็นผู้เรียนที่ได้เรียนรู้กับครูในกลุ่มขยายผลในโครงการ 3) ผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 332 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากประชากรครูในสังกัด จำนวน 2,011 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research :R1) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวังและความต้องการได้รับการนิเทศ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และสอบถามความคิดเห็น โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานและดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development :D1) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Recording Form) แบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีและความสอดคล้องของร่างรูปแบบการนิเทศ แบบประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการนิเทศและคู่มือการนิเทศ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน แบบประเมินรูปแบบการนิเทศและคู่มือการนิเทศ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประเมินใน 4 ด้าน โดยใช้มาตรฐานการประเมินทางการศึกษาของคณะกรรมการพัฒนามาตรฐาน เกณฑ์มาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Education Evaluation) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2554) มาเป็นกรอบการพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศในด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (จากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (จาก

แบบประเมิน) โดยใช้การวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research :R2) การทดลองใช้ (Implementation) กับครูกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ฉบับที่ 2 แบบประเมินความสามารถด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ฉบับที่ 3 แบบประเมินทักษะด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และฉบับที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

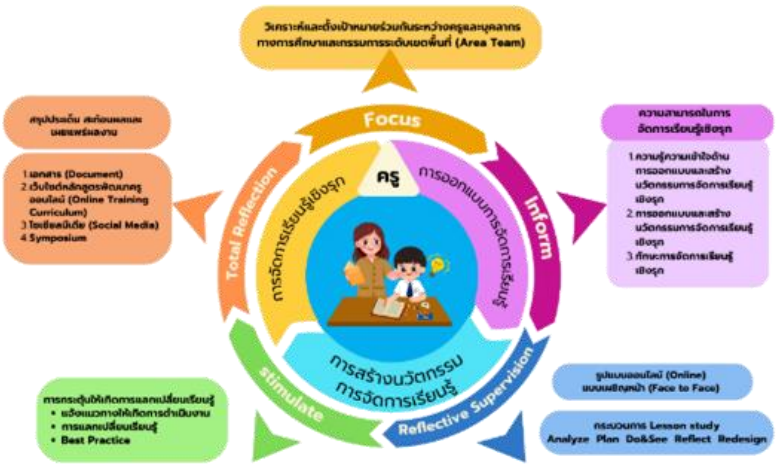
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบ (Development :D2) กับครูกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มขยายผล คือ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 44 คน จาก 7 โรงเรียน โดยเลือกโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยใช้มาตรฐานการประเมินทางการศึกษาของคณะกรรมการพัฒนามาตรฐาน เกณฑ์มาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Education Evaluation) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2554) มาเป็นกรอบการพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศในด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (จากแบบประเมิน) โดยใช้การวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

4.1. สภาพปัจจุบันของการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการได้รับการนิเทศสูงสุด คือ ความรู้เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รองลงมาคือการออกแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4.2. รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ 5 ขั้นตอน 4) การวัดและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ผลการประเมินพบว่ารูปแบบและคู่มือมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด โดยมีรูปแบบ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

5. หลักการของรูปแบบ

รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ อย่างเป็นระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

6. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ไดแก่ ความรู้ความเข้าใจด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในห้องเรียน

ขั้นตอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 F (Focus) วิเคราะห์และตั้งเป้าหมายร่วมกันทีมพื้นที่ (Area Team) ได้แก่ผู้บริหาร ครูวิชาการ ครูคู่คิด และตัวแทนชุมชน ร่วมวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยและกำหนดลักษณะผู้เรียนที่ต้องการร่วมกัน ทุกคนร่วมกันรับรู้ถึงความสำคัญในการพัฒนานักเรียนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนด

ขั้นที่ 2 I (Inform) การให้ความรู้ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

ขั้นที่ 3 R (Reflective Supervision) เป็นกระบวนการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดที่ครูผู้สอน (Model teacher) มีโอกาสทบทวนและสะท้อนการปฏิบัติการสอนของตนเองผ่านการสนทนา ทีมพื้นที่ (Area Team) ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert) และศึกษานิเทศก์ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการวิเคราะห์ร่วมกัน โดย

มุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในการสอนและนำผลลัพธ์ที่ได้ไปพัฒนาวิธีการสอนให้ดียิ่งขึ้นโดยใช้กระบวนการ Lesson Study ซึ่งมี 5 ขั้นตอน (พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และอารี สัณหฉวี, 2560) ดังนี้

1) Analyze Model Teacher และ Buddy Teacher ครูผู้สอน (Model teacher) และทีมพื้นที่ (Area Team) ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อจัดทำแผนจัดการเรียนรู้

2) Plan การวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกันของครูผู้สอน(Model teacher) ทีมพื้นที่ (Area Team) หรืออาจมีบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถจากภายนอกร่วมด้วย โดยครูผู้สอน (Model Teacher) นำเสนอแผนจัดการเรียนรู้ของตนเอง เป็นแผนจัดการเรียนรู้รายสัปดาห์หรือรายภาคเรียน ทีมพื้นที่ (Area Team) ร่วมกันให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาและปรับปรุงแผนจัดการเรียนรู้

3) Do&See ครูผู้สอน (Model teacher) จะนำแผนจัดการเรียนรู้ไปจัดการเรียนการสอนจริงในห้องเรียน ทีมพื้นที่ (Area Team) หรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert) และศึกษานิเทศก์ร่วมสังเกตการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่จับผิดการสอนของครู ผู้ร่วมสังเกตการเรียนการสอนจะยืนอยู่ด้านหลังหรือด้านข้างในห้องเรียนไม่รบกวนการเรียนการสอนของ ครูผู้สอน (Model Teacher) รอจนกระทั่งมีการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงาน ทีมพื้นที่ (Area Team) หรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert) และศึกษานิเทศก์ จึงจะเข้าไปสังเกตนักเรียนอย่างใกล้ชิด บันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

4) Reflect การสะท้อนความคิด เป็นการสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนที่ทีมพื้นที่ (Area team) หรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert) และศึกษานิเทศก์ได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียน โดยสะท้อนความคิดเห็นในเชิงบวก ไม่มีการตำหนิ หรือแสดงความคิดเห็นในเชิงลบ โดยมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลัก ดังนี้

4.1) ครูผู้สอน (Model Teacher) ประเมินการจัดการเรียนการสอนของตนเอง และนำเสนอตามประเด็นคำถามว่า สอนอะไร มีวิธีการสอนอย่างไร ทำไมจึงใช้วิธีการสอนแบบนี้ ได้ผลอย่างไร มีสิ่งใดที่น่าประทับใจ มีปัญหาอะไร เพื่อให้เห็นจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง

4.2) ครูคู่คิด (Buddy Teacher) ให้ข้อเสนอแนะจากการสังเกตการเรียนการสอน โดยนำข้อมูลจากการสังเกตและการบันทึกพฤติกรรม มาเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนของ ครูผู้สอน (Model Teacher) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนในการทำกิจกรรมการสอนในวงรอบใหม่ต่อไป

5) ReDesign : ครูผู้สอน (Model Teacher) นำแผนจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดแล้ว กลับไปปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของทีมพื้นที่ (Area Team) ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert) และศึกษานิเทศก์ ได้สะท้อนการจัดการเรียนรู้ของครูครูผู้สอนไว้

ขั้นที่ 4 S (Stimulate) การกระตุ้นให้เกิดการทำงาน การให้คำปรึกษาช่วยเหลือ การให้ขวัญกำลังใจ การให้คำแนะนำการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กระตุ้นนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมอบรางวัลเสริมสร้างกำลังใจ

ขั้นที่ 5 T (Total reflection) สรุปประเด็น สะท้อนผลและเผยแพร่ผลงาน เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศนำการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หากพบว่ามีปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างใด

อย่างหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผล สมควรที่จะต้องปรับปรุง แก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจทำได้โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่ปฏิบัติใหม่อีกครั้ง และสรุปเป็น เอกสาร (Document) เว็บไซต์หลักสูตรพัฒนาครูออนไลน์ (Online Training Curriculum) โซเชียลมีเดีย (Social Media) และ Symposium

7. เงื่อนไขการนำรูปแบบการใช้

1. ผู้บริหารทุกระดับมีความตระหนักเห็นความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ให้การสนับสนุนสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม มีความเป็นกัลยาณมิตร เคารพซึ่งกันและกัน

2. ครูมีความมุ่งมั่นจริงใจต้องการร่วมมือกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยความเต็มใจ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงาน (Collegiality)

8. การวัดและประเมิน

เป็นการประเมินผลรูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยครูมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถออกแบบนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ และสามารถจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยในการใช้รูปแบบนิเทศที่พัฒนาขึ้น โดยให้การชี้แนะสะท้อนคิด คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาวิชาชีพเกิดประสิทธิภาพตลอดกระบวนการ

1. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า

1) ความรู้ ความเข้าใจของครูผู้สอนด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 44 คน มีพัฒนาการความรู้ ความเข้าใจด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ระดับมาก โดยมีความรู้ ความเข้าใจ หลังการนิเทศสูงกว่าก่อนได้รับการนิเทศ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.32 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2) ความสามารถของครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยสังเกต 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1-3 พบว่า ครูผู้สอนมีพัฒนาการการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีพัฒนาการที่สูงขึ้นอยู่ในระดับระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รองลงมาคือ การวิเคราะห์เนื้อหาและผู้เรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดที่เท่ากันคือ ขั้นการวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน และด้านการออกแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการนิเทศ พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยหลังการนิเทศสูงกว่าก่อนการนิเทศด้วยรูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

3) ทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยการสังเกต 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1-3 พบว่า ครูผู้สอนมีพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สูงขึ้นอยู่ในระดับระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาทักษะการจัดการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน พบว่า ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินผล รองลงมาคือ การวางแผนการเรียนการสอน และการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การใช้สื่อและเทคโนโลยี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการนิเทศ พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยหลังการนิเทศสูงกว่าก่อนการนิเทศด้วย รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

4) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นในด้านความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าครูมีความคิดเห็น ด้านความคิดเห็นต่อรูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน รองลงมา ด้านประโยชน์ที่เกิดจากการนำรูปแบบไปใช้ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการนำรูปแบบไปใช้ตามลำดับ

2. การประเมินประสิทธิผลและขยายผลพบว่ารูปแบบการนิเทศมีประสิทธิภาพระดับมากที่สุด โดยมีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

9. อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการได้รับการนิเทศ พบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งได้สะท้อนภาพอันชัดเจนของความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับความคาดหวังในระบบการนิเทศการศึกษา กล่าวคือ สภาพปัจจุบันของการนิเทศเพียงอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ครูมีความคาดหวังสูงสุดต่อการได้รับการนิเทศที่มีคุณภาพ โดยความต้องการได้รับการนิเทศสูงสุด คือการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมถึงทักษะในการออกแบบนวัตกรรม ความแตกต่างระหว่างสภาพจริงกับความคาดหวังนี้มิได้เป็นเพียงช่องว่างทางวิชาการ แต่สะท้อนถึงความตระหนักรู้ของครูที่เล็งเห็นความสำคัญของการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับงานวิจัยของกัมพล ขันทะวงษ์ (2560) ที่พบว่าค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดของโรงเรียนมัธยมศึกษา สูงสุดได้แก่ ด้านนิเทศการศึกษาส่วนด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ความต้องการด้านความรู้และทักษะในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของครูต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ดังที่วิจารณ์ พานิช (2562) ได้อธิบายไว้ว่า "ครูในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทรงพลัง ซึ่งจะเป็นไปไม่ได้เลยหากปราศจากความเข้าใจในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน" คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาครูมิใช่เพียงการเพิ่มพูนความรู้ แต่เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ซึ่งต้องอาศัยระบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darling-Hammond และคณะ (2020) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาวิชาชีพครูทั่วโลกและสรุปว่า "การพัฒนาวิชาชีพครูที่ทรงพลังต้องเริ่มต้นจากการเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของครู และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่ครูได้แลกเปลี่ยนและเติบโตร่วมกัน" ซึ่งนับเป็นแนวทางอันทรงคุณค่าในการพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ตอบสนองต่อความต้องการของครูในพื้นที่

2. ผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศ รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1ที่พัฒนาขึ้นเปรียบเสมือนแผนที่นำทางสำหรับการยกระดับวิชาชีพครู รูปแบบการนิเทศประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. Focus (วิเคราะห์และตั้งเป้าหมายร่วมกัน) 2. Inform (การให้ความรู้) 3. Reflective Supervision (การนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิด) 4. Stimulate (การกระตุ้นให้เกิดการทำงาน) และ 5. Total Reflection (สรุปประเด็น สะท้อนผลและเผยแพร่ผลงาน) 4) การวัดและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ผลการประเมินรูปแบบ คู่มือการใช้รูปแบบ จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญยืนยันถึงคุณค่าของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ความงดงามของรูปแบบการนิเทศนี้มิได้อยู่ที่ความซับซ้อน แต่อยู่ที่การผสานแนวคิดทฤษฎีอย่างลงตัว ดังที่ Joyce และ Weil (2021) ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า "รูปแบบที่ทรงพลังมิใช่เพียงกรอบแนวคิดที่สวยงาม แต่เป็นแผนที่ชีวิตที่เชื่อมโยงหลักการกับการปฏิบัติ มีจุดหมายชัดเจน กระบวนการที่เป็นขั้นตอน การติดตามที่เหมาะสม และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความสำเร็จ" คำอธิบายนี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมิใช่เพียงกรอบความคิดทางทฤษฎี แต่เป็นแผนที่การเดินทางสู่การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน

จุดเด่นของรูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นอยู่ที่กระบวนการ 5 ขั้นตอน (FIRST Model) อันได้แก่ Focus, Inform, Reflective Supervision, Stimulate และ Total Reflection ซึ่งกระบวนการนี้มิได้เป็นเพียงลำดับขั้นตอน แต่เป็นการหลอมรวมศาสตร์และศิลป์ของการนิเทศเข้าด้วยกัน ดังที่ Glickman และคณะ (2020) ได้อธิบายไว้ว่า "การนิเทศที่ทรงพลังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องอาศัยกระบวนการที่เป็นระบบ ผสานกับความละเอียดอ่อนในการสร้างความสัมพันธ์แบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ และการสะท้อนคิด" ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบที่พัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นตอน Reflective Supervision ที่นำกระบวนการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) มาบูรณาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการนิเทศ ดังที่พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2561) ได้กล่าวไว้ว่า "การศึกษาชั้นเรียนมิใช่เพียงวิธีการสอน แต่เป็นวิถีแห่งการเรียนรู้ของครู ที่ร่วมกันวางแผน ลงมือสอน สังเกตการเรียนรู้ สะท้อนคิดเพื่อปรับปรุง และออกแบบใหม่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นวัฒนธรรมแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน" คำอธิบายนี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของการศึกษาชั้นเรียนที่ไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการสอน แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ การบูรณาการแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของ Manabu Sato เข้ากับกระบวนการนิเทศ ยิ่งเพิ่มคุณค่าให้กับรูปแบบที่พัฒนาขึ้นดังที่ Saito และคณะ (2021) ได้อธิบายว่า "โรงเรียนที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้มิใช่เพียงสถานที่ที่ครูสอนดีขึ้น แต่เป็นพื้นที่แห่งความไว้วางใจที่ครูกล้าเปิดชั้นเรียน กล้าแลกเปลี่ยน กล้าเรียนรู้จากความผิดพลาด และร่วมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ซึ่งจะเปลี่ยนโฉมการศึกษาอย่างยั่งยืน" สะท้อนให้เห็นถึงพลังของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่นำมาผสานกับรูปแบบการนิเทศ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ ผลการทดลองใช้รูปแบบได้ปรากฏ ดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจของครูด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ก่อนและหลังการรับการนิเทศ พบว่า ครูผู้สอนมีพัฒนาการด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่สูงขึ้นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ศิลา สงอาจินต์ (2561) ที่ได้ให้ความรู้ด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ก่อนการนิเทศและประเมินความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ของครูตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครู ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์

หลังการนิเทศสูงกว่าก่อนการนิเทศ 2) ความสามารถของครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ความสามารถของครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้สูงขึ้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยหลังสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับยุภาลัย มะลิซ้อน (2563) ที่ได้พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และมีวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายในทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ และมีสมรรถนะในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างถูกต้อง 3) ทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูผู้สอนมีพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สูงขึ้นอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน พบว่า ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือขั้นเตรียมการ รองลงมา คือ ขั้นสอน ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ขั้นวิเคราะห์ตรวจสอบผลงานและทดสอบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่มตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยหลังสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า ครูสามารถพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้มาตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการดีขึ้น และ 4) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการนิเทศ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นด้านความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการนิเทศอยู่ในระดับสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน รองลงมาด้านประโยชน์ที่เกิดจากการนำรูปแบบไปใช้ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการนำรูปแบบไปใช้สอดคล้องกับสอดคล้องกับ Ball and Cohen (1999) Smith (2001) กล่าวว่า ประโยชน์ของการนำรูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูจะพัฒนาความเข้าใจในเรื่องของวิชาการสอนและของนักเรียนเป็นผู้เรียนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของฐานความรู้ของครูสำหรับการสอนที่ต้องเข้าใจวิธีการถ่ายทอดความรู้ ดังที่ Avalos (2022) ได้อธิบายว่า "การพัฒนาวิชาชีพครูที่ทรงพลังมักได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเมื่อตอบโจทย์บริบทการทำงานจริง ให้เกียรติความรู้และประสบการณ์ของครู และสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ" สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นมิได้เป็นเพียงแนวคิดทางทฤษฎี แต่เป็นเครื่องมือที่ตอบสนองความต้องการจริงในการพัฒนาวิชาชีพครู

4. ผลการประเมิน เผยแพร่และขยายผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศความสำเร็จของรูปแบบการนิเทศยังได้รับการยืนยันจากผลการประเมินประสิทธิผลและการขยายผล โดยพบว่ารูปแบบการนิเทศมีคุณค่าทั้งในด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับ มากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ผลการประเมินนี้สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินทางการศึกษาที่ศิริชัย กาญจนวาสี (2562) ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า "รูปแบบที่มีคุณค่าต้องผ่านการประเมินรอบด้านทั้งความถูกต้องตามหลักวิชา ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความเหมาะสมกับบริบท และความเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ ซึ่งมิใช่เพียงการตรวจสอบเอกสาร แต่เป็นการยืนยันคุณค่าจากสนามปฏิบัติจริง" คำอธิบายนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของการประเมินรูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้น

ความสำเร็จในการขยายผลรูปแบบการนิเทศมิใช่เพียงการนำไปใช้ในวงกว้าง แต่เป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา ดังที่ Harris และคณะ (2022) ได้กล่าวไว้ว่า "การขยายผลนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทรงพลังมิใช่การนำต้นแบบไปติดตั้งในบริบทใหม่ แต่เป็นการปรับให้เข้ากับระบบนิเวศของแต่

ละพื้นที่ โดยยังคงรักษาหลักการสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การสนับสนุนจากผู้นำ และการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน" สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการขยายผลรูปแบบการนิเทศที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งการขยายผลยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2021) ที่ได้อธิบายไว้ว่า "การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ยั่งยืนต้องมีการขยายผลอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่เพียงการนำนวัตกรรมไปใช้ในวงกว้าง แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป" คำอธิบายนี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของการขยายผลรูปแบบการนิเทศที่มิใช่เพียงการนำไปใช้ แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา

โดยสรุป รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นมิใช่เพียงเครื่องมือในการพัฒนาครู แต่เป็นกลไกในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ผ่านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืนต่อไป

10. องค์ความรู้ใหม่

ในการวิจัยการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่าผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการได้รับการนิเทศสูงสุด คือ ความรู้เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเร่งด่วนที่ต้องพัฒนารูปแบบการนิเทศ "FIRST Model" ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการ 5 ขั้นตอน (Focus - วิเคราะห์และตั้งเป้าหมายร่วมกัน, Inform - การให้ความรู้, Reflective Supervision - การนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดผ่านกระบวนการ Lesson Study, Stimulate - การกระตุ้นให้เกิดการทำงาน, Total Reflection - สรุปประเด็น สะท้อนผลและเผยแพร่ผลงาน) การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โดยผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการนิเทศสูงกว่าก่อนการนิเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีความสามารถในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับมาก ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการนิเทศในระดับมาก และผลการประเมินและขยายผลพบว่ารูปแบบการนิเทศมีประสิทธิภาพระดับมากที่สุด ทั้งด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

11. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดนโยบายขับเคลื่อนการนำรูปแบบการนิเทศ FIRST Model ไปใช้อย่างเป็นระบบ และควรมีการวิจัยต่อยอดเพื่อศึกษาผลของรูปแบบการนิเทศที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระยะยาว

12. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). นโยบายการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กัมพล ขันทะวงษ์. (2560). *การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการนิเทศภายในด้วยเทคนิคการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย. วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย.

ซาโต มานาบุ. (2559). *การปฏิรูปโรงเรียน แนวความคิด "ชุมชนแห่งการเรียนรู้"* กับการนำทฤษฎีมาปฏิบัติจริง. นนทบุรี: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2561). *ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0.* วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม,

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และอารี สัณหฉวี. (2560). *โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้*. เอกสารประกอบการบรรยายกลุ่มผู้อำนวยการผู้นำ (Thailand Principal Forum) บริษัทปิโก ไทยแลนด์.

ยุภาลัย มะลิซ้อน. (2563). *การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2*. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิลา สงอาจินต์. (2561). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครูตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครตรัง.*วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).

ภาษาอังกฤษ

Kampol Khanthawong. (2017). *A Study of Current Situations*, Desired Situations, and Needs for Internal Supervision

Ministry of Education**.** (1999). *National Education Act B.E. 2542*. Bangkok: Ladprao Teachers

Council Printing House. Ministry of Education. (2022). *Education Reform Policy*. Bangkok: Ministry of Education.

Phimphan Dechakupt and Ari Sanhachawi. (2017). Schools as Learning Communities. Documents for the lecture of the group of leaders (Thailand Principal Forum), Pico Thailand Company.

Sato Manabu. (2016). *School Reform: The Concept of "Learning Community" and the Application of Theoryinto Practice*. Nonthaburi: Image Printing House.

Sila Song-arjin. (2018). *Development of teaching supervision models to develop teachers' learning management competence according to 21st century learning skills in educational institutions under the jurisdiction of Trang Municipality.* Journal of Srinakharinwirot Research and Development (Humanities and Social Sciences).

Thaweesak Jindanurak. (2018). *Teachers and Students in the Era of Thai Education 4.0.* Innovative Distance Learning Electronic Journal,

Yupalai Malison. (2020). *Development of teachers' competence in active learning management in educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area, Mahasarakham Area 2.*Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.